

BUJDOSÓ ISTVÁN

AZ UNGVÁRI GIMNÁZIUM TÖRTÉNETE

Mielőtt rátérnénk e híres tanoda múltjának és működésének bemutatására, mely az évszázadok folyamán átélt több vallási lázongást, szabadságharcot, forradalmat és világháborút, s e megpróbáltatások során is képes volt fennmaradni, szükségesnek látjuk, hogy megismertessük az olvasót a Drugeth nemzetség azon jeles tagjaival, kik áldozatos munkával és odaadással hozzájárultak a Homonnai Collégium, majd később Ungvári Gimnázium alapításához és működésének biztosításához. Röviden felvázoljuk, hogyan kerültek a Drugethek Magyarországra s ez által vidékünkre, azokat az intézkedéseiket, amelyekkel bevésték nevüket a világ és Kárpátalja történetébe.

A Drugethek francia eredetű nápolyi család, történetük szorosan összefonódik az Anjou-dinasztiával, melynek hosszú ideig szolgálatában álltak. Első képviselőjük, Drugeth I. Fülöp 1301-ben került Magyarországra Károly Róbert kíséretében, mint annak nevelője. Ettől kezdve Károly Róbert jobb keze trónjának megszilárdításában. Fülöp 1316-ban már Szepes és Újvár ispánja.¹ 1312-ben Károly királytól megkapta az ungi várat a pozsonyi csatában tanúsított vitézségéért. Ő kezdi meg a mai vár építését 1320-27 körül.² 1322-1323 között a királyné tárnokmestere volt, majd 1323-27 között a nádori tisztséget töltötte be. Hűséges szolgálataiért Károly Róbertől Lubló és Palocsa várat kapta. 1327-ben halt meg, de mivel nem volt gyermeke, vagyonát unokaöccsére, Vilmosra hagyta.³ Drugeth Fülöp öccse, I. János 1292-ben született és 1312-ig Itáliában maradt. Csak azután jött Magyarországra, hogy testvére már karriert futott be. Testvére halála után 1328-tól ő lett a nádor, egészen 1335-ig. 1327-től 1334-ig Bács, Somogy, Tolna, Ung, Zemplén főispánja volt. 1322-ben Károly Róbert Drugeth János nádort Homonna és Ungvár örökös urává tette. Ez időtől fogva negyedfélszázadon keresztül szerepelnek a Drugethek, mint Ung megye főispánjai s egyúttal örökös urai. Drugeth I. János a Gerényi és a Homonnai Drugethek őse. 1335-ben hunyt el. A nádori székbe idősebb fia, Vilmos követte. Ő alapozta meg a család későbbi birtokállományát. Az ő nevéhez fűződik az 1335-ös visegrádi hármaskirálytalálkozó megszervezése.⁴ Mivel neki sem voltak utódai, vagyonát testvérei, I. Miklós országbíró és II. János zempléni ispán örökölte, a Homonnai Drugethek őse. Az ő leszármazottait már Homonnaiaknak is hívják.

Drugeth I. Miklós, I. Drugeth János fia, a Gerényi Drugeth család törzsatya. Az 1330-as Zách Felicián merényletnél ő mentette meg Károly király fiainak életét. 1345-51 között Ungi főispán. Nagy Lajos oktatója hadi dolgokban. 1350-ben részt vett a nápolyi hadjáratban, s ezért a király Salerno kapitányává tette. 1355-ben hirtelen halt meg.⁵ 1350-1353 között Drugeth II. Miklós, Drugeth II. János fia az Ungi főispán. Az 1373-1379 közötti időszakban Drugeth III. Miklós volt Ungvár főispánja. Fiában, Istvánban halt ki a Gerényi Drugeth család.

A másik nagy kiválóság III. Drugeth Ferenc, I. György és Tarczay Anna fia. 1552-76 között Ung megye főispánja. Minden igyekezetét a közbiztonság javítására irányozta. Révay Magdolnával, majd Perényi Erzsébettel kötött házasságából két gyermek született, Fruzsina és György. II. Drugeth György már fiatalon is hatalomvágyó volt, 1584-ben megtámadta és elfoglalta Terebes várát, majd csapataival megszállta Gerényt is, ahol szülei éltek és azt is kifosztatta. György, feleségével, Dóczy Fruzsinnával előbb Terebesen, majd Nevickén telepedett le. Házasságukból két gyerek született, Mária és az a György, aki a Homonnai Collégiumot alapította.

Most jöjjön annak a személynek a bemutatása, akit az Ungvári Gimnázium első alapítójának tekintenek. Gróf Drugeth III. György, a kor egyik legszínesebb egyénisége. 1603-1623 között Ung vármegye főispánja, 1610-ben II. Mátyás Zemplén vármegye főispánjává nevezi ki, az Aranygyapjas Rend lovagja.⁶ Fiatal korában Bocskai István lelkes híve, üldözi a katolikusokat. 1609-1610 között megtagadja protestáns hitét és Pázmány Péter hatására katolikussá válik. 1610-ben feleségül veszi Nádasdy Katát. 1614-ben Ferdinád főherceg az Aranygyapjas Rend címével tünteti ki, a katolikus vallás iránt tanúsított lelkes buzgalmaért. III. Drugeth György 1611-ben Forgách Zsigmond felső-magyarországi főkapitánnyal együtt Erdélyre tör, mind fejedelmi trónkövetelő Báthory Gábor ellen. Seregük vereséget szenvedett, ők maguk is csak Moldován keresztül tudtak hazatérni.⁷ Báthory Gábor meggyilkolása után, ő lett a császár és a budai pasa jelöltje az erdélyi trónra Bethlennek szemben. Hajdúkat kezdett el toborozni hadjáratára, de azokat Rhédey Ferenc nagyváradi főkapitány szétverte.⁸ Az 1615-19-es évek Bethlen elleni támadások fő intézője. A kudarcok után visszavonult birtokaira. A főúr már 1612-ben a királytól engedélyt kért egy gimnázium felállítására, amit meg is kapott és 1613-ban Homonnán létre is hozott. 1619-ben Bethlen Gábor erdélyi fejedelem megtámadta a királyi országrészt, szeptember 1-én a szabolcsi hajdúk rajtaütöttek Terebesen, hogy Györgyöt elfogják. A grófnak sikerült Lengyelországba menekülnie. Birtokai Bethlen kezébe kerültek.⁹ Külföldön hadat gyűjtött, 1619. november 23-án visszatért és megverte Rákóczi György csapatát. Mivel az ütközetben serege nagy részét elveszti, Abaffy tokaji kapitány támadását már nem tudja visszaverni és ismét Lengyelországba kénytelen menekülni. Halálának pontos dátuma nem tisztázott, egyesek 1623-ra teszik,¹⁰ míg a történészek többsége az

1620-as évet jelöli meg halálának.¹¹ Mészáros Károly 1626-ra datálja a gróf halálát.¹² Fia, Homonnai Drugeth X. János, 1626-45 között Ung vármegye főispánja. Az Ungvári gimnázium második alapítója. 1636-ban II. Ferdinánd országbíróvá emelte, de emellett megmaradt Ung és Zemplén megyék főispánja. Mindenben folytatta apja munkáját, ebben nagy segítségére volt felesége, Jakusits Anna, az egri püspök húga. A főúr a reformátusokat üldözte, leromboltatta a vár körüli iskolát, templomot és parókiát.¹³ 1640. július 31-én kelt alapítólevelében úgy rendelkezik, hogy a kollégiumot Homonnáról helyezték át Ungvárra.¹⁴ Homonnai Drugeth János igen fiatalon halt meg 1645-ben. Két gyermeket (Katalint és IV. Györgyöt) hagyott maga után. Gróf Drugeth György 1647-től 1661-ig töltötte be Ung vármegye főispáni tisztségét. Fiai, II. Bálint és XI. János. 1679-ben Gróf Drugeth Bálint, Ungvár örökös grófja, esztergomi kanonok, corbáviai választott püspök, Szent-jobbi apát. 1679-ben ismeretlen okok miatt testvérenek, Drugeth János grófnak kellett átadnia a főispáni tisztséget, de 1689-től ismét Ung vármegye főispánja, ezt a tisztséget 1692-es haláláig megtartotta. Ezen Bálintban halt ki a nagyhírű Drugeth család.¹⁵

Mint láthatjuk az idegenből ideszakadt Drugeth-nemzetség csaknem 400 évig, 12 vármegyében, közel egy millió holdnyi területet mondhatott magáénak. Először az Anjou-dinasztia szolgálatában álltak, majd Szapolyai János király oldalára pártoltak. Ez a francia eredetű nápolyi család közel 400 éves uralma nagyban hozzájárult ahhoz, hogy vidékünkön fellendüljön a kultúra, oktatás és megerősödjön a katolikus vallás. Az Északkeleti Felvidék jövevői voltak, iskolákat, kórházakat alapítanak. Részt vettek a katolicizmus és protestantizmus élethalálharcában.¹⁶ Nevükhöz fűződnek olyan építkezések, mint az Ungi vár, és az Ungvári gimnázium, amely több mint 300 éven keresztül állt fenn és biztosította Ungvár, valamint más vidékek lakosságának megfelelő szintű oktatását és nevelését. Az oktatás színvonalának emeléséhez továbbá nagyban hozzájárult a pálos szerzetesrend betelepítése Ungvárra, valamint az 1384-ben a vár déli árka mellett épített pálos kolostor és templom a Drugethek által, ami 1430-ig működött.

A katolikus egyház vitathatatlan eredménye, hogy megvetette a nyugati műveltség, s ennek révén az iskolák alapját. A 16. századi szórványos és nemegyszer meghiúsult kísérletek után a katolikus közép- és felsőfokú oktatás tartós megszervezése a 17. század első felében ment végbe, főként a jezsuiták által.¹⁷ A Jézus társaságiak rendjét Loyolai Szent Ignác alapította. A katolikus hit e rettenthetetlen bajnokait 1560-ban Oláh Miklós esztergomi prímás, később Draskovits György kalocsai érsek telepíti be Magyarországra, ahol virágzó kollégiumaik voltak.¹⁸ A királyi Magyarországon az első jezsuita gimnázium 1616-ban nyílt meg Nagyszombatban, majd sorra alakultak a továbbiak is: 1626-ban Pozsonyban, 1627-ben Győrött, 1623-ban Szatmáron, 1636-ban Sopronban, 1649-ben Besztercebányán, 1655-ben Trencsénben és Kassán, 1662-ben Sárospatakon.¹⁹

Egyes írások szerint a XI-XIII. században Ungváron már létezett iskola, ami az egyház fennhatósága alatt állt. Viszont egyetlen archív dokumentum sem igazolja, hogy a mostani Kárpátalja területén a XI-XIII. században léteztek volna iskolák. Létezésükről dokumentum csak a XIV. századból maradt fenn.²⁰ Az egyik ilyen iskola a városi, melynek János volt a tanítómestere, vezetéknevét nem tudni. A másik tanintézet az I. Drugeth László által betelepített pálos szerzetesek kolostori iskolája, melyet 1384-ben építenek és 1430-ig áll fenn.²¹ Ezek voltak az előhímökei az Ungvári Gimnáziumnak. Eme oktatási intézet elődje a Gróf Drugeth III. György Zemplén és Ung vármegyék főispánja, az Aranygyapjas Rend lovagja, királyi főpohárnok, belső titkos tanácsos által alapított Homonnai kollégium a híres Zemplén megyében.

Az Ungvári Gimnázium létrejötte nagyban hozzájárult a XVII. században beindult ungvári magyar nyelvű oktatási rendszer fejlődéséhez.

Mint fentebb említettük, a gróf áttért a protestáns vallásra és üldözte a katolikusokat, mígnem 1610-ben Pázmány Péter buzdítására visszatért a katolikus hitre. 1611-ben Forgách Zsigmond felső-magyarországi főkapitánnyal együtt Erdélyre tört, mint fejedelmi trónkövetelő, Báthory Gábor ellen. Mivel seregeik kudarcot vallottak, a főúr visszavonult birtokaira, és 1612-ben engedélyt kért a királytól egy gimnázium felállítására Homonnán, Zemplén vármegye északi részén. II. Mátyás engedélyezte az intézet felállítását, az akkori jezsuita generális, Aquaviva Claudius pedig kész volt, hogy az alapítandó kollégiumot ellássa tanerővel. Drugeth György 1613. június 9-én levelet írt a megnyitandó tanintézet első rektorához Dobokay Sándorhoz, amiben sürgeti a jezsuita atyák jövetelét.²² 1613. november 22-én a gróf Rómából is megkapta az engedélyt, hogy a rendnek társházat és kollégium-gimnáziumot alapítson.

Az első ünnepélyes alapításra 1613. november 23-án került sor. A rendház első lakása az egykori szentferenci szerzeteseknek a zárdája volt, de az épület már omladozott, s javítást igényelt, amit Drugeth György 1614-ben meg is tette. Így a tanítás csak 1614-ben kezdődött, s folyt 1619-ig.²³ Egyes források szerint a gimnáziumban eleinte alacsony számú jezsuita tanító tevékenykedett, s kezdetben az intézet négy osztályból állt.²⁴ Más adatok szerint 1613-ban a főúr hatosztályos kollégiumot hozott létre. Az intézet neve 1613-tól 1646-ig a Collegium S. J. Homonnense nevet viselte. A tanítás nyelve 1614-től egész 1785-ig a latin volt.²⁵ A jezsuiták idejében sem tandíj, sem pedig beíratási díj nem volt. 1615. július 2-án gróf III. Drugeth György kiegészíti az 1613. november 23-án keltezett alapítólevelét, melyet II. Mátyás király is megerősített.

A gimnáziumba a magyar királyság különböző részeiből érkeztek diákok, Erdély délkeleti részéből, Székelyföldről, Horvátországból, Dalmáciából. Magyarok, erdélyiek, tótok, horvátok, lengyelek egyaránt hozták ide gyerekeiket, vallási különbség nélkül. A XII. század a vallási villongások százada, s vidéküket sem kerül-

ték el ezek a harcok. 1619-ben Bethlen Gábor erdélyi fejedelem csapatai elfoglalják az ungi várat, betörnek Homonnára, és elűzik Drugeth Györgyöt és a jezsuitákat Lengyelországba. November 23-án visszatérve sikerült megvernie Rákóczi György csapatait Homonnán, de Abaffy tokaji kapitány ismét az ország elhagyására készíti, birtokait pedig Bethlen Gábor szerzi meg. Az erdélyi fejedelem támadása miatt a homonnai rendházat feloszlatták, a kollégiumot pedig feldúlták. Mivel Drugeth Györggyel a jezsuiták is Lengyelországba menekültek az oktatás a kollégiumban szünetelni kényszerült.²⁶ Tíz év számkivetés után 1629-ben, Bethlen Gábor halála után térhetek vissza a rendtagok Homonnára, de már Drugeth György nélkül, aki 1620-ban elhalálozott. 1630-ban X. János, a Homonnai kollégium alapítójának fia visszakapta az elkobzott birtokokat és folytatta tovább apja hittérítő tevékenységét, üldözte a protestánsokat. 1629-44 között újra megnyílik a kollégium a diákok számára. A Homonnai kollégium Ungvárra való áttelepítésének időpontjában s okában nincs egyetértés egyes személyek között, kik valamilyen módon érintették e témakört vidékünk történetének leírásában, sem azok között, akik behatóbban foglalkoztak a gimnázium történetével. E tekintetben elég nehéz a Homonnai tanintézet Kárpátalja jelenlegi közigazgatási központjába való áthelyezésének pontos dátumát és okát meghatározni. Mészáros Károly „*Ungvár története a legrégebb időktől máig*” című művében azt írja, hogy Munkácson hatalmas erőre kapott a protestantizmus, s Ung város katolikus híveit immár jobban kezdi fenyegetni, mint Homonnát, így Drugeth János ungi főispán a jezsuita atyák társházát és tanodáját 1636-ban Ungvárra helyezte át.²⁷ Továbbá az 1636-os alapítás olvasható a *Magyarország története* című könyvben Pach Zsigmond Pál főszerkesztésében.²⁸ Zubánics László azt mondja, hogy a Homonnai tanodát 1640-ben a jezsuitákkal együtt Drugeth János telepítette át vidékünk jelenlegi központjába.²⁹ Szintén 1640-et említ Botlik József történész „*Közigazgatás és nemzetiségpolitika Kárpátalján*” című munkájában.³⁰ Érdekes, hogy egy másik könyvében ezt írja: „*Buzgó katolikus, 1613-ban a jezsuita atyáknak kolostort és kollégium-gimnáziumot alapít, amelyet 1646-ban fiának Drugeth Jánosnak özvegye Jakusits Anna grófnő Ungvárra telepít, arra a helyre, ahol a püspöki palota épült később.*”³¹ Az 1644-es év is felmerül egyes irodalmakban, mely az oktatás és iskolák fejlődésével foglalkozik Kárpátalján. Itt az olvasható, hogy a kollégiumot Homonnáról nem Drugeth György fia, X. János helyezte át megyénk központjába, hanem felesége, Jakusits Anna. A kollégium neve pedig *S. J. Ungvariense* lett.³² Blanár Ödön könyvében szintén 1646-os dátumra hivatkozik a jezsuita tanoda áthelyezését illetően.³³ Egyes adatokat ki is zárhatunk, ha figyelmesen megvizsgáljuk a X. Drugeth János által 1640. július 31-én keltezett ungvári kollégium alapítólevelét. Az oklevélben az olvasható, hogy Homonnáról Ungvárra akarta vinni az intézetet. „*Tisztviselőinknek és egy szóval mindenkinek, a kiket jövendőben is ez írásunkbeli rendelés illetve, e pecsétes, és kezünk írásával*

megherősítettet levelünk által örök emlékezetre adjuk tuttokra, hogy *Mi maghunk is indulattyan és meghmásolhatatlan is akaratumunk fundulván Istenes igyekezetünket, a Pater Jezsuitáknak ő kegyelmeiknek, a mi Unghvári saját városunkba egy értékünkhöz és Grófi méltósághoz becsületünkhöz illendő tisztsességhes Collégiumot, melyben, kápolnán, Bibliothekán, konyhán, Sáfárházon, Pinczén, Refectoriumon, Vestiariumon, téli közmuseumon, Infirmaryan, Patikán és egyéb efféle közönséges házakon kívül, huszonnégy szerzetes ember, külön-külön féle kamarákban tághassan el lakhassék, együtt az hét Iskolákkal és azokon felyül egy öregh Auditoriummal. Grófi szónkra, böcsületünkre magunk mindennemő materiájából, melly kőből, mészből, téglából, fvényyből, fából, deszkából, sindelből áll fundamantumtul fogunk ígérthiünk föl épiteny.*³⁴ Ez az adat élesen szemben áll azzal az állítással, hogy 1636-ban lett volna a gimnázium alapítva megyénk székhelyén, mivel az okiratban még csak említést tesz egy építendő épületről a gróf. E nemes szándékának az okát a katolikus hit és istentisztelet gyarapítása és terjesztésében jelöli meg. Drugeth János alapítóleveléből azt is megtudhatjuk, hogy már édesapja tervei között is szerepelt a kollégium áttelepítése, melyben csak halála akadályozta meg. *„Atyánknak véletlen halála olly illetlenül nem történik vala ki a Patereket Collégiumostól és Iskolástól Unghvárra akarta által vinnyi.”* Azt is hozzáteszi a főúr, hogy ő végrehajtotta volna apja akaratát, ha nincs hazájukban az a sok zűrzavar, a Bethlen Gábor erdélyi fejedelem vezetete felkelés, amely az ország elhagyására kényszerítette családjával és a jezsuitákkal együtt. A másik dolog, ami szintén az 1636-os áthelyezés ellen vall az, hogy X. János említést tesz arról levelében, hogy fia, Homonnai Gyurika a Homonnai iskolában tanul. Mivel az ország bírása és Magyarország felső részének generálisa 1640-ben keltezte oklevelét és mint ebből kiderül, fia még homonnai iskolában tanul, egyenesen ellentmond annak a feltételezésnek, hogy 1636-ban már a gimnázium Ungvár városában működött volna. Az okiratban az is fellelhető, hogy az alapok lerakása csak 1640-ben kezdődött el, és Drugeth János évente 400 magyar forinttal járult hozzá a munkások kifizetéséhez. Ezen felül annyi deszkát, lécet, szarufát, gerendát, téglát, meszet kész adni, amennyit az épületnek szüksége meg fog kívánni. A gróf talán sejtette korai halálát, ezért levelében előre gondoskodik arról, ha ő hamarabb halna meg és az átvitelt a kollégiumnak az idejében való felépítése miatt nem teljesíthetné, úgy azt neje, Jakusith Anna, vagy gyermekei okvetlenül teljesítsék, mert az Ungvárra való áthelyezés már édesapjának, III. Drugeth Györgynek is az óhaja volt. *„Hozzá vettyiuk azt is hogyha medio tempore mig az épület el nem kezdődik, vagy az el nem végződik, Isten kiszólitana bennünket e világból, azon épületnek véghe vitelére mind kedves házas társunkat Gróff Jakusith Anna Asszonyt, mind pedig gyermekeinket, maradékainkat, sucesorinkat együtt ezen pecsétes és kezünk írásával megherősítettet levelünk által, per modum testamentarias dispozicionis, ugyan mostan kötelezzük annak elvégzésére és per omnia köteleseknek lenni, Országhi Biróságunk sententiája által*

pronunciállyuk.” Ebből a rövid részletből is kitérünk az a tény, hogy az 1636-os és 1640-es dátum nem állja meg a helyét annak tekintetében, hogy ez időtájt lett volna az intézet Homonnáról városunkba áttelepítve, mivel csak 1640-ben kezdődött a kollégium alapjainak lerakása, így sem a jezsuiták nem lehettek elszállásolva, sem pedig épület nem volt számukra a tanításhoz. Mi is volt az oka és kényszerűsége az intézet áthelyezésének? Az intézet második nagy alapítója okmányában leírja, miért látja szükségesnek a tanoda új városba való helyezését.

1610-ben Gróf Drugeth György áttért a katolikus hitre, ami indítéka lehetett annak, hogy Bethlen Gábor 1619-ben elfoglalja az ungi várat és a főurat megfossza zempléni birtokaitól, amit majd csak fia 1630-ban kap vissza az erdélyi fejedelem halála után.³⁵ A protestáns vallás Zemplén megyében is nagy arányokban terjedt, ez a jól szervezett iskolákból merítette erejét. A Homonnai katolikus gimnázium viszont sok személyt visszatértített. A protestáns nagyurak ezzel ellenségei lettek Drugeth Györgynek, aztán fiának és a jezsuitáknak is. A tanintézet tehát nem működhetett eredményesen tovább. Már az említett 1919-es Bethlen betörés arra kellett, hogy sarkallja a Drugetheket, hogy tanodájukat áthelyezzék. Az igazi indíték tehát nem az, hogy Ungvár szebb város és jobban vonzza az ifjúságot, hanem a sok háború és betörés miatt volt szükség az intézetet egy biztonságosabb helyre átszállítani.

Drugeth János az Ungvári Gimnázium számára azt a helyet szánta, ahol ma a görög katolikus székesegyház áll. Az új épületbe való átköltözést az 1644-ben kitört I. Rákóczi György-féle mozgalom hiúsította meg. A harmincas években a katolicizmus nagy léptekkel folytatta térhódításait, s Pázmány térítő munkásságának gyümölcsei már kezdtek beérni a negyvenes években. Rákóczi ellen protestáns családok katolikus sarjai fogtak fegyvert, köztük Wesselényi Ferenc, a későbbi nádor és Zrínyi Miklós, az ifjú költő, valamint Drugeth János. Rákóczi György hadjáratai az elődeihez képest sokkal inkább vallásháború. Manifesztumában a nádori tekintély sérelmeit, a királyválasztó jog megszüntetésére irányuló törekvéseket is emlegette ugyan, de a legfőbb bajnak a jezsuitákat tartotta, s elsősorban a protestáns érdekeket, a lelkészek elűzését, a templomok elfoglalását mondta fegyverfogása indokainak.³⁶ 1644-ben I. Rákóczi György a protestantizmus bajnoka Erdélyből Magyarországra törve hadjáratát Munkácsról Ungváron keresztül Kassa felé irányította. Mivel Drugeth János ellenállt az Ungváron át Kassára tartó fejedelemnek, a várost erős ostromtűz alá vette, megszállta Ungvárt és a bombái súlyosan megrongálták az épülő kollégium épületét. A jezsuiták tárházát lerombolta, a rendtagokat pedig a gimnázium alapítójával elkergette. Drugeth János Lengyelországba menekült, ahol fiatalon meg is halt.³⁷ A mozgalom lecsillapultával még az 1645. december 16-án megkötött linzi béke évében visszatértek Ungvárra a szerzetesek, de még Homonnára kényszerültek vonulni, mivel a megron-

gált új ungvári épület helyreállítása és befejezése, melynek gondja már az 1645-ben elhunyt alapító gróf feleségére maradt, időt igényelt.³⁸ Az épület a bajok elmúltával hamar elkészült, így a jezsuiták 1646-ban Ungvárra költözhetek és megkezdhetik oktató-nevelő munkájukat. A hosszabbnak ígérkező béke reményében a gimnázium megnyitotta kapuit. Ungból és a szomszédos vármegyékből sereglett ide a diákság, akik közt az első osztályban 24-30 éves ifjakat is találhatunk.

A tanítást egy újabb harc, mozgalom szakította meg, mely a vallásszabadságért és a Habsburg abszolutizmus ellen harcolt. Ez nem volt más, mint az 1678-ban kitört Thököly Imre által vezetett felkelés. Ahol a kuruc király megjelent, a szerzeteseket elűzte, a katolikus templomokat visszaadta a protestánsoknak, s amint a katolikus hullám az eperjesi és pataki református iskolákat megszüntette, úgy zárta be Thököly a kassai, és egyéb jezsuita kollégiumokat, ismét megnyitva a protestáns iskolákat. 1679-ben Thököly Huszt és Munkács bevétele után lengyel és tatár csapatokkal Ungvárt is megszállta. Katonái a város katolikus lakosait kirabolták és leöldösték. Egyik vezére, Galambos Ferenc, az ungvári kollégium egykori növendéke a várost felgyújtotta, a kollégiumot megrongálta, a jezsuitákat pedig elűzte. 1684-ben elkozbotta a királyhoz hű urak birtokait, köztük a Homonnaiakét és Zichyekét. 1684. április 14-én a kuruc vezér véget vetett a közel 400 éves Drugeth uralomnak. Elfogta az utolsó Drugethet, Zsigmondot, akit Kassán lefejeztetett. A magvaszakadt családi birtokok visszaszálltak az államkincstárra. 1684 tavaszán Shultz generális és Barkóczy Ferenc megkezdték a kurucok visszaszorítását, ami mindkét oldalról véres kegyetlenkedésbe torkollott. 1685 elején a császáriak Zempléne és Ungba nyomultak, közeledtük hírére a hajdúvárosok is megmozdultak, s a töröktől kértek segítséget a hajdúk ellen. 1685-ben Shultz császári hadvezér ostrom alá vette Ungvárt, bevenni azonban nem tudta, mert május elején Thököly a város segítségére sietett, a németeket elűzte, de Ungvárt nem tudta sokáig tartani. Caprara egy mozgó hadsoportot indított Ungvárnak, hogy azt bevegye. Galambos Ferenc, ki a várat védte, megadta magát, így kegyelmet kapott a császártól.³⁹

Természetes, hogy ilyen körülmények között a gimnázium működése szünetelt, s a rendtagok a városból távozni voltak kényszerűek. A tanintézet csak 1694-ben nyithatta meg újra kapuit, köszönhetően annak, hogy a harcok folyamán többször megrongálódott. 1700 körül a gimnázium ismét visszanyerte tündöklését, s több mint 200 tanulóval lett népesebb. Itt tanult Thúróczi László is, aki az Ung megyei főjegyzőnek, Thúróczi Jánosnak volt a fia. Ez időben a tanoda hat osztályra volt beosztva. A következő neves tanárok munkálkodtak itt a XVII. században: Selendi János igazgató, Balázsházy Imre hitszónok, Ábrahámffy György a szónoklattan és költészet tanára és Onódi Zsigmond a nyelvtan előadója.

Az oktatás nem sokáig maradt zavartalan, mivel a XVII. század kezdetén Magyarország önálló nemzeti és politikai függetlenségének egén viharfelhők kezd-

tek gyülekezni, melyek a II. Rákóczi Ferenc által vezetett felkelést, majd szabadságharcot hivatottak felvezetni. Ennek a mozgalomnak első lépései éppen megyénkben történtek, minek akkori főispánja gróf Bercsényi Miklós, a Rákóczi-korszak egyik legkimagaslóbb vezérlő alakja volt.

1703. szeptember 17-én az Ungi Krajna, Beca Iván vezetésével elfoglalta Ungvár városát. Ostrom alá vette a várat, melyet egy század német muskétás védelmezett Schwetlik Ferenc kapitány parancsnokságával. 1704. március 16-án fél évi ostrom után a vár megadta magát, a német őrség szabadon elvonulhatott, a vár többi védője pedig kegyelmet kapott, de hűséget kellett esküdniük Rákóczinak. Habár a vár Ferenc herceg kezében volt, a gimnáziumot és a jezsuitákat működésében nem zavarta meg. A tanítás csak az 1707/8. tanévben szakadt meg, ami a Széchényi országgyűlés egyik határozatának köszönhető. A jezsuitáknak a rendelet értelmében egy meghatározott időn belül el kellett szakadniuk az ausztriai rendtartományoktól, és esküt kellett tenniük a konföderációra, különben – miként a német rendtagoknak, a magyaroknak is el kellett volna hagyni a Rákóczi hatalma alatt lévő területeket. Miután a jezsuiták nem voltak hajlandók végrehajtani a fejedelem akaratát, ő azokat kiutasította területéről és elvette birtokaikat.⁴⁰ Az ungvári jezsuiták bizonyára Bercsényi közbenjárásának köszönheték azt, hogy 1707-ben még folytathatták az oktatást a gimnáziumban 1708 elejéig. De mivel Rákóczi ügyének reménye ez időben oszladozni kezdett és emberei a nemzeti ügyre nézve a rendet veszedelmesnek látták, az országgyűlés rendelkezését rajtuk is végrehajtotta. A páterek Németországba és Lengyelországba távoztak, az ifjúság pedig 1708 februárjában szétoszlott. Ez időtől fogva a rendszeres tanítás 1718-ig szünetelni kényszerült.⁴¹

A szatmári megegyezés utáni nyugalmas években gondoltak arra a szerzetesek, hogy a gimnáziumot új életre keltsék. Egy-két tag ugyan már 1711-től visszajött, úgyhogy a következő évben már ketten-hárman voltak a kollégiumban, minthogy azonban a megrongált épület és az iskolák helyreállítása, s ügyeiknek újból való rendezése sok időbe került, bár szűk körű, de rendszeres tanítás csak 1718-ban indult meg. Ettől az évtől kezdve egészen 1773. július 21-ig, amikor is XIV. Kelemen pápai bullájában feloszlatta és eltörölte a jezsuita rendet. Magyarországon lefoglalták vagyonukat, melyhez többek között 41 gimnázium, 7 konviktus, 3 akadémia és 2 egyetem tartozott.⁴² 1773. október 28-án egy bizottság érkezett a kollégiumba, ennek ebédlőjében felolvasták a pápai bullát és a király rendeletét, s a rektortól a kollégiumot a templommal és a kollégium összes javaival együtt átvették. A jezsuitáknak, mint szerzetes testületnek a működése az Ungvári Gimnáziumban megszűnt. A tanoda felügyeletét gróf Eszterházy Károly egri püspök vette át.⁴³ A bizottság felsőbb meghagyás folytán a gimnázium vezetését havi fizetség fejében felajánlotta a rendtagoknak. A tisztségek betöltésére a következők vállalkoztak: Balogh János, Puchner Jakab, Simon János, Molnár István. A többi jezsuita pedig november-

ben elhagyta a várost. A gróf Drugeth Homonnai János által épített jezsuita kollégium 1773-ban kincstári birtokká lett, s így egy ideig üresen állt és csak annak a néhány tanárnak nyújtott szállást, akik az ifjúság tanításával foglalkoztak.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- ТАМ ЛА ВИСЦІВКА: *Три сходи́нки до самоствердження*. Ужгород. Ліра, 2006.
- АВА JÓZSEF, BERKES ZOLTÁN, ЧОМА DEZSŐ, CSOMÁR ZOLTÁN, HODINKA ANTAL: *Homonnai Drugeth János írásai Ung megyéről*. Mandátum Kiadó, Hatodik Síp Alapítvány. Beregszász-Budapest, 1998.
- BERTÉNYI IVÁN: *Magyarország az Anjouk korában*. Gondolat, Budapest, 1987.
- BLANÁR ÖDÖN: *Az Ungvári Királyi Kathólikus Főgimnázium háromszázados története 1613-1913*. Ungvár, 1913.
- BOTLIK JÓZSEF: *Közigazgatás és nemzetiségpolitika Kárpátalján. I. kötet. Magyarok, ruszinok, csehek és ukránok. 1918-45*. Imi Print Kft, Nyíregyháza, 2005.
- BOTLIK JÓZSEF, DUPKA GYÖRGY: *Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján*. Intermix kiadó, Ungvár-Budapest, 1993.
- *Magyarország története 1686-1790*. SZERKESZTŐ: EMBER GYŐZŐ, HECKENAST GUSZTÁV. I. kötet. Akadémia Kiadó, Budapest, 1989.
- FINCICKY MIHÁLY: *Polgármesteri jelentések Ung város közállapotáról. Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség*. Ungvár, 2001.
- *Magyarország története tíz kötetben. 1526-1686*. FŐSZERKESZTŐ: PACH ZSIGMOND PÁL, R. VÁRKONYI ÁGNES. 2. kötet, 2. kiadás. Akadémia kiadó, Budapest, 1987.
- GÁLÓCSY ZOLTÁN: *Ung vármegye főispánjai és tisztviselői a legrégebb koroktól 1867-ig*. Hatodik Síp alapítvány, Mandátum Kiadó, Budapest-Beregszász, 2002.
- *Magyar történet*. SZERKESZTETTE: HÓMAN BÁLINT, SZEKFŰ GYULA. IV. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. Budapest, 1939.
- MÉSZÁROS KÁROLY: *Ungvár története a legrégebb időktől máig*. Pesten. Ráth Mór Könyvkereskedésben és Bizottmányban, 1861.
- *Pallas Nagy Lexikon. (Az összes ismeretek enciklopédiája)* V. kötet. 16 kötetben. Budapest, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, 1893.
- VERÉDY KÁROLY: *Pedagógiai Encyclopaedia. A neveléstudomány szótára*. Athenaeum R. Társulat Kiadása. Budapest, 1886.
- ZUBÁNIC LÁSZLÓ: *Régmúlt virágok illata. (Tanulmánygyűjtemény)*. Intermix kiadó, Ungvár-Budapest, 2002.

JEGYZETEK:

¹ Zubánics László: Régmúlt virágok illata. Intermix kiadó, Ungvár-Budapest, 2002. 70.o. (a továbbiakban: Zubánics 2002)

² Botlik József, Dupka György: Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján. Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest, 1993. 231.o. (a továbbiakban: Botlik-Dupka 1993)

³ A Pallas Nagy Lexikon. V. kötet. Budapest, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, 1893. 532. old.

⁴ Zubánics 2002, 71.o.

⁵ Blanár Ödön: Az Ungvári Királyi Kathólikus Főgimnázium háromszázados története 1613-1913. Ungvár, 1913. 101.o. (a továbbiakban: Blanár 1913)

⁶ Gálócsy Zoltán: Ung vármegye főispánjai és tisztviselői a legrégibb koroktól 1867-ig. (Szerkesztette: Csatáry György) Hatodik Síp alapítvány, Mandátum Kiadó, Budapest-Beregszász, 2002. 35. o. (a továbbiakban: Gálócsy 2002)

⁷ Blanár 1913, 106.o.

⁸ Zubánics 2002, 78. o.

⁹ Mészáros Károly: Ungvár története a legrégibb időktől máig. Pesten. Ráth Mór Könyvkereskedésben és Bizottmányban, 1861. 86. o. (a továbbiakban: Mészáros 1861)

¹⁰ Gálócsy 2002, 35. o.

¹¹ Zubánics 2002, 80. o.

¹² Mészáros 1861, 85. o.

¹³ Zubánics 2002, 80. o.

¹⁴ Blanár 1913, 109.o.

¹⁵ Gálócsy 2002, 35-36. o.

¹⁶ Botlik-Dupka 1993, 231.o.

¹⁷ Magyarország története tíz kötetben 1526-1686. Főszerkesztő: Pach Zsigmond Pál. 2. kötet, 2.kiadás. Akadémia Kiadó, Budapest, 1987. 1492. o. (a továbbiakban: Pach 1987)

¹⁸ Verédy Károly: Pedagógiai Encyclopaedia. A neveléstudomány szótára. Athenaeum R. Társulat Kiadása. Budapest, 1886. 486. o. (a továbbiakban: Verédy 1886)

¹⁹ Pach 1987, 1493. o.

²⁰ Висіцька Таміла: Три сходинки до самоствердження. Ужгород. Ліра, 2006. с.10. (a továbbiakban: Висіцька, 2006)

²¹ Botlik-Dupka 1993, 231.o.

²² Zubánics 2002, 78. o.

²³ Mészáros 1861, 86. o.

²⁴ Blanár 1913, 45-46.o.

²⁵ Висіцька, 2006, с. 17.

²⁶ Botlik-Dupka 1993, 231.o.

²⁷ Mészáros 1861, 86. o.

²⁸ Pach 1987, 1493. old.

²⁹ Zubánics 2002, 80. o.

³⁰ Botlik József: Közigazgatás és nemzetiségpolitika Kárpátalján. I. kötet. Magyarok, ruszinok, csehek és ukránok. 1918-45. Imi Print Kft, Nyíregyháza, 2005. 193. o. (a továbbiakban: Botlik 2005)

³¹ Botlik-Dupka 1993, 231.o.

³² Висіцька, 2006, 17. o.

³³ Blanár 1913, 18.o.

³⁴ Aba József, Berkes Zoltán: Homonnai Drugeth János írásai Ung megyéről. Mandátum

kiadó, Hatodik Síp Alapítvány. Beregszász-Budapest, 1998. 90.o.

³⁵ Zubánics 2002, 80. o.

³⁶ Hóman Bálint, Szekfű Gyula: Magyar történet. IV. kötet. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. Budapest, 1939. 156.o. (a továbbiakban: Hóman-Szekfű 1939)

³⁷ Mészáros 1861, 87. o.

³⁸ Botlik-Dupka 1993, 232.o.

³⁹ Uo.

⁴⁰ Ember Győző, Heckenast Gusztáv: Magyarország története 1686-1790. I. kötet. Akadémia kiadó, Budapest. 1989. 208.o.

⁴¹ Blanár 1913, 61-63.o.

⁴² Hóman-Szekfű 1939, 657.o.

⁴³ Mészáros 1861, 91-92.o.

